Наше Слово

РІК LXVI № 18 (3325) ВАРШАВА, 2 ТРАВНЯ 2021 РОКУ
ЦІНА – зл. 4,30 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609
УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAINSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

Ілюстрація Олени Цікуй

eprasa.pl e5767bec89

ВЕЛИКОДНІ ВІТАННЯ

Фото Володислава Грабана

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Одухотворені цим кличем і зміцнені приходом весни, що барвисто розцвітає, радіймо, що вчергове можемо празникувати і спільно розділяти – як не в церкві через карантинні обмеження, то вдома перед телевізором, беручи участь у Великодньому богослужінні — велику містерію Господнього воскресіння.

Нехай вона наділить нас добром, всілякими ласками і вірою у подолання лиха, яке нависло над людством, над кожним із нас. І принесе нам спокій, надію на здоров'я, любов і сили в доланні щоденних турбот.

З чудодійним Великоднем поздоровляємо українську громаду у Польщі, її лідерів, учителів, дітей та молодь, читачів нашого тижневика, відданих розповсюджувачів і передплатників, воїнів, що захищають кордони України, священнослужителів, українських дипломатів у Польщі, народ України, а також наших побратимів у діаспорі та польських приятелів, які підтримують нас.

Пам'ятаючи про певні обмеження, єднаймось духовно з рідними і святкуймо та радіймо Господньому воскресінню.

Спаситель-бо ВОІСТИНУ ВОСКРЕС!

Редакція «Нашого слова»

Вітання Посла України в Польщі Андрія Дещиці з нагоди Воскресіння Христового

Дорогі Українці!

У час розквіту природи та з першим весняним промінням ми зустрічаємо найбільш величне християнське свято – свято Христового Воскресіння.

Від імені працівників Посольства України в Польщі та від себе особисто щиро вітаю Вас з цим радісним, сповненим Божою благодаттю днем.

Воскресіння Христа – це перемога вічного життя над смертю, час духовного збагачення і зміцнення нашої віри, надії та любові одне до одного.

Попри труднощі й тривоги нашого буденного життя, незважаючи на всі зовнішні обмеження і обставини, в яких ми вже тривалий час перебуваємо, єднаймося у великодній радості, вітаючи одне одного зі світлим святом Воскресіння Христового.

Нехай Господь оберігає Вас та Ваші родини, дарує здоров'я, добробут і душевний спокій.

Процвітання й миру всім нам і нашій рідній Україні.

Радісних Великодніх свят!

Христос Воскрес! Воістину Воскрес!

Щиро вітаю Вас зі світлим святом Христового Воскресіння!

Хай Великдень принесе у Вашу родину багато здоров'я.
Хай у кожній домівці панує любов, щирість, мир та злагода.
Христос Воскрес! Воістину Воскрес!

Мирон Сич,
віцемаршалок Вармінсько-Мазурського воєводства

Усякої надії, доброї, розсудливості та уяви.
Нехай Вас Воскреслий у здоров'ї, щасті завжди підтримує.
Віри, обережності, прагматизму, оптимізму

Об'єднання лемків Вам бажає.

Христос ВОСКРЕС! Воістину ВОСКРЕС!

Великдень 2021

Ішов згорблений, києм підпирався,
Навколо весна, лелека прилетіла.
Він якби не бачив, голови не задирав.
Ніхто Його не впізнав, о тим знав.
Йшов вулицею, навколо всі замасковані,
Неприязні, ніхто Його не вітає.
Йде Воскреслий прибитий, заплаканий...
Ніхто не хоче бачити Христа, ковід маємо нещасний...

Олександр Маслей

Христос Воскрес!

Головна управа Об'єднання українців у Польщі вітає всіх зі світлим празником Христового Воскресіння!

«Без конкурсів, без нагород напишіть ви сучасне „Христос Воскрес"!», – говорив український поет Павло Тичина у часи своєї молодості – тоді, коли міг ще вільно висловити надії та емоції. Ми кожного дня намагаємося написати це через свій життєвий досвід, працю та терпіння: наше сучасне «Христос Воскрес».

Слова ці були надією для тих, хто падав на полі бою, від них виступали сльози на очах людей, які вперше після депортації, ув'язнень та таборів потрапляли до церкви на Великодню службу. Сьогодні вони дають нам можливість бачити сенс того, що робимо, за що боремося та гинемо. Тому що вони ведуть нас за небосхил, поза те, що видно тут і зараз.

Наша українська громада у Польщі є невід'ємною частиною України – Батьківщини, яка об'єднує нас усіх: і живих, і мертвих, і ненароджених; і тих, що над Дніпром, Дністром, Сіверським Донцем, і тих, що над Сяном, Віслою, Одрою та Потомаком сущих. Ми як народ не один раз відчували на собі біль покинутості, відразливість «юдиного поцілунку» зрадників, тягар мандрівки на Голгофу, біль вмирання на хрестах, суботи мовчанки закритих могил. Мріяли про поранок Воскресіння. І, мабуть, ця діалектика Страсного тижня та неділі Воскресіння буде з нами залишатися завжди. Воно приходить і приносить з собою радість, водночас – усвідомлення ціни та біль втрати.

Сьогодні, в часи пандемії, коли зараза змусила нас притримуватися особливого великого посту локдаунів, ізоляції, деколи – самотності, заборонила наші зустрічі та спілкування, коли багато з нас перенесли цю хворобу, дехто відправив рідних в останню дорогу у закритих лікарнях, прощався з ними на майже порожніх цвинтарях, – Воскресіння засвічує нам вогник нового розуміння дійсності. Чи не здавалося нам неодноразово, що світ біжить так швидко, що ми всі за ним не встигаємо? Чи не повірили ми, що саме ця біганина – це суть наших зусиль? Аж тут раптово все це виявилося далеко не першим у житті. І знову чуємо слова: «Воскрес», «вийшов з гробу, повстав із мертвих», і все, що було до цього, набрало іншого сенсу.

Празник Воскресіння – це постійний заклик бачити новий сенс: вкритий, неоднозначний, але необхідний. Як Христос, що з'являвся учням.

Українська громада у Польщі має свої страсні п'ятниці та недільні поранки. І колись, і зараз. А нам постійно дається дар бачити Воскресіння. І це нас розвеселяє та надихає!

Головна управа Об'єднання українців у Польщі вітає всіх зі світлим празником Христового Воскресіння! Геройських воїнів нашої армії, які захищають світ від ворожої навали, владик та духовенство українських церков, владу, наших лідерів та членів! Всіх Вас! І бажає Вам упевненості та радості, кріпкого здоров'я, великої родини біля святкового столу, прекрасних життєрадісних писанок та сили для того, аби й далі сміливо, з високо піднятою головою долати злидні, які нас зустрічатимуть. І знати, що Христос Воскрес!

Від імені Головної управи Об'єднання українців у Польщі
Мирослав Скірка

Шановні друзі, у ці святкові дні Світовий конґрес українців щиро вітає всіх українців і друзів України у всьому світі зі світлим святом Воскресіння Христового.

Єднаймося в молитві за здоров'я й безпеку наших близьких та за справедливий мир і добробут в Україні. Згадаймо в молитві відважних захисників Батьківщини на передовій, духовенство, громадських провідників та добровольців, державних службовців та особливо – медиків, які віддано стоять на захисті нашого здоров'я під час пандемії.

У часи нових викликів Світовий конґрес українців єднає наші світові громади в допомозі тим, хто цього потребує, продовжує підтримувати Україну та надалі розбудовує міжнародну підтримку українського народу в боротьбі з російською агресією.

Незабаром – тридцята річниця відновлення незалежності України. Пам'ятаймо, що, де би ми не жили, ми пишаємося, що є одним українським народом, і продовжуємо підтримувати одне одного. Світовий конґрес українців бажає Вам і Вашим близьким радісного та світлого Великодня!

Христос Воскрес! Воістину Воскрес!

Президент СКУ Павло Ґрод

З нагоди Воскресіння Господнього – усім Вам, наші членкині і прихильниці, які з нами є, були та й будуть, бажаємо віри – в добро і весняну силу, надії – нескінченної на кращі часи, любові – щоби завжди вона в нас, жіноцтві, була.
Христос ВОСКРЕС!
Воістину ВОСКРЕС!

Союз українок у Польщі

Фото з Вікіпедії

eprasa.pl e5767bec89

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Конкурс на найкращий короткометражний фільм

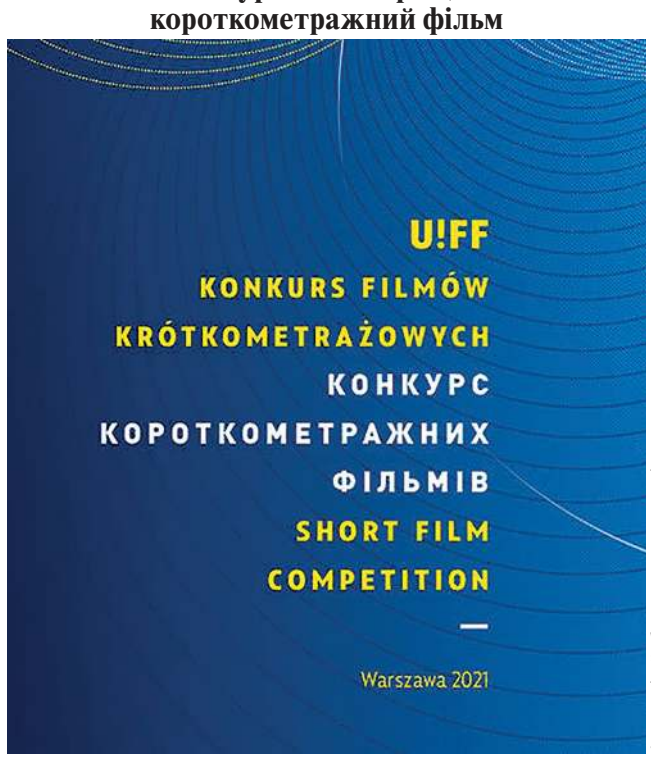

Фото з фейсбук-сторінки кінофестивалю

До 30 червня можна подавати заявки на конкурс короткометражних фільмів у межах 6-го кінофестивалю «UKRAINA!» (пол. «„UKRAINA!" Festiwal Filmowy»). У ньому можуть взяти участь документальні, анімовані та художні стрічки тривалістю до 35 хвилин, які вийшли у 2019, 2020 та 2021 роках. Короткометражки можуть бути українського, польського чи закордонного виробництва. Щоби подати свою роботу, потрібно заповнити анкету учасника конкурсу на сайті кінофестивалю ukrainaff.com та надіслати організаторам посилання на стрічку. Творці найкращого фільму отримають нагороду у розмірі 500 євро. Детальна інформація про подію розміщена на сайті ukrainaff.com

«UKRAINA!» — це єдиний фестиваль українського кіно в Польщі. Він завжди відбувається восени. Конкурс короткометражних фільмів організований цьогоріч уперше в історії заходу.

Допоможімо врятувати маленького Кирила

Фото з сайту зі збору коштів

«Для батьків не буває більшого болю, ніж тоді, коли вони безпорадно дивляться на страждання своєї дитини! Кирило втрачає сили, м'язи слабшають, він боїться — і страх в його очах невимовний», — ідеться на сайті siepomaga.pl, на якому збирають кошти на лікування 17-місячного Кирила Кондрашева з Варшави. Коли йому було півтора місяці, лікарі поставили діагноз — спінальна м'язова атрофія (SMA, пол. rdzeniowy zanik mięśni). Хвороба забирає у хлопчика можливість керувати власним тілом, їсти та навіть дихати. Від смерті його може врятувати лише генна терапія, на яку потрібно 7 мільйонів злотих.

«Стан Кирила постійно погіршується. Біля ліжечка нашого сина замість іграшок стає все більше медичного обладнання, яке його рятує... Скільки він проживе, як виглядатиме життя, так підпорядковане хворобам? Для нас немає ціннішого скарбу, ніж Кирило, наш син, якого доля прирекла на страждання. Ми віримо, ми ніколи не перестаємо вірити, що нам вдасться його врятувати! Сума, хоч і величезна, але реальна! Будь ласка, відкрий своє серце, врятуй нашого сина», — просять про допомогу батьки.

Гроші збирають на порталі «Siepomaga» (знайти відповідну сторінку можна за адресою siepomaga.pl/kirill) до 12 травня. Там же можна прочитати детальніше про малого Кирила та його хворобу.

74-ті роковини акції «Вісла»

Фото з архіву Об'єднання українців у Польщі

Львівська територіальна організація партії «Європейська Солідарність» провела онлайн-дискусію «Операція „Акція Вісла" – примусова депортація українців з території Закерзоння». Про вислання корінного населення з рідних земель у 1947 році та його наслідки розмовляли Софія Федина — українська співачка, політикиня, громадська діячка та представниця президії Світової федерації українських лемківських об'єднань; Володимир В'ятрович — науковець, публіцист, дослідник історії визвольного руху, громадський діяч; Ігор Галагіда — професор історичних наук Ґданського університету, дослідник історії українців Закерзоння; Соломія Риботицька – громадська діячка, голова Львівського регіонального товариства «Надсяння» та депутатка Львівської обласної ради.

Цього року ми відзначаємо уже 74-ті роковини акції «Вісла». Нагадаємо, що розпочалася вона 28 квітня 1947 року, коли 17 тисяч солдатів Війська Польського взяли в кільце триста населених українцями сіл у Ліському, Сяноцькому, Перемиському та Любачівському повітах. Перед депортацією люди часто мусили по кільканадцять днів перебувати у мінітаборах — збірних пунктах. Усього за три місяці 140 тисяч українців – польських громадян, депортували з території трьох воєводств (22 повітів) на південному сході країни на північні й західні землі. Розселили їх у дев'яти воєводствах (71 повіті). За цей час виселили 33 тисячі родин із 1244 населених пунктів (зокрема з колишнього Ряшівського воєводства — 85 тисяч людей, Люблінського — 44 728, Краківського — 10 510).

Використали для цього 442 залізничні рейси. Перший відправився 29 квітня зі станції Щавне-Куляшне (Сяноцький повіт). Частина людей була змушена подолати кілька десятків кілометрів, аби дістатися до залізниці. Депортація українців, а також попередні збройні дії, призвели до руйнування економіки південно-східної Польщі. Під час акції «Вісла» 2781 українець потрапив до Центрального табору праці в Явожні. Серед них — 823 жінки та кільканадцятеро дітей. В'язнями там були і прості селяни, й інтелігенція та духовенство (22 греко-католицькі та 5 православних священників). Померли в таборі 162 людини.

У попередні роки представники української громади у Польщі організовували у пам'ять про цих людей концерти, дискусії, презентації книжок, богослужіння у церквах, навіть встановлювали пам'ятні дошки у святинях, домівках (світлицях) тощо. Минулого та цього громада вшановує пам'ять депортованих українців переважно під час спільних молитов у святинях.

Успіх «Вернигори» з Сянока

Фото з сайту zrzutka.pl

Кілька тижнів тому ми закликали підтримати тріо «Вернигора». В інтернеті проводився збір коштів на запис дебютного альбому сяноцького гурту. Завдяки підтримці, серед інших, і читачів тижневика, вдалося зібрати гроші на «Бойківські голоси Бескидів». Варто додати, що у квітні «Вернигора» взяла участь у конкурсі «Zalas Lato 2021», головною нагородою якого були повністю безкоштовні відео- та аудіозаписи для колективу. Із 27 учасників тоді обрали 3 гурти, серед них – і «Вернигору». Організатор конкурсу, компанія «Zalas» із Кракова, пообіцяла опублікувати записи переможців і допомогти їх просувати.

Нагадаємо, що «Вернигора» виконує традиційну музику українсько-польського прикордоння. За останні місяці цей колектив став дуже відомим. Одна з пісень – «Ой у дівойки» – отримала головну нагороду та приз від публіки під час цьогорічного XXX Фестивалю народної музики «Mikołajki Folkowe», який відбувся у середині грудня. Це один із найвідоміших та найстарших фолк-фестивалів у Польщі.

Гурт «Вернигора» складається з Анни Оклеєвич, Мацєя Гарни та Дарії Косєк – українки з Сянока, яка є також учасницею гурту «Відимо». Співачка, що походить із Білого Бору, отримала стипендію від міністра культури та національної спадщини Польщі. Вона ініціювала незвичайний музичний проєкт «Бойківські голоси Бескидів». Тамтешні пісні, які виконує українка під акомпанемент своїх колег, звучать не у традиційній формі: члени гурту збагатили їх легким аранжуванням, використовуючи колісну ліру та два давні струнні інструменти – фідель та віолу.

Музей депортованих з Надсяння, Лемківщини, Холмщини та Підляшшя

Фото з сайту Історико-краєзнавчого музею у Винниках

Багато хто у Польщі знає людей, яких у 1940-х роках виселили до УРСР. Чимало з нас у зв'язку із цим мають родичів в Україні. Проте мало кому відомо, що вже багато років на Львівщині планують створити музей депортованих з Надсяння, Лемківщини, Холмщини та Підляшшя українців. 13 квітня на сесії Львівської обласної ради ухвалили низку рішень щодо культурного розвитку регіону. У бюджеті передбачили кошти на розробку проєкту та підрахунок вартості будівництва такого музею у місті Винники. Він мав би презентувати історію, культуру та побут етнічних українців Надсяння, Холмщини, Лемківщини, Підляшшя.

Слід згадати, що вже понад двадцять років при Історико-краєзнавчому музеї у Винниках працює відділ депортованих саме з цих земель українців. За цей час наукові працівники зібрали тисячі експонатів, пов'язані з життям виселенців (документи, фотографії, друковані та періодичні видання, предмети побуту, мистецькі твори), організували десятки тематичних виставок. Важливо, що вдалося налагодити співпрацю з обласними товариствами «Надсяння», «Холмщина», «Лемківщина», а також із представниками української діаспори в США, Канаді, Аргентині, Франції, Німеччині та Польщі.

Ще у грудні 2005 року для будівництва Музейного комплексу у Винниках виділили 1,5 гектари землі, 2007-го місцева влада отримала державний акт на право постійного користування цією ділянкою. Також для зведення музейного комплексу створили оргкомітет, який у 2018 році затвердив проєктні пропозиції і концепцію будівлі (на фото). Проте на початок робіт, імовірно, доведеться ще трохи зачекати.

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**

Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

eprasa.pl e5767bec89

ГРОМАДА

Хор «Первоцвіт» та «Майстерня пісні», диригенткою яких є Вікторія Федотова.

Фото надано хором

Дитячий спів у Кошаліні

Останнім часом у місті дуже пожвавилася робота з дітьми — тут для них заснували хор «Первоцвіт» та молодіжну співочу групу. Завдяки цьому віряни греко-католицької парафії нещодавно мали нагоду послухати шевченківський концерт, у якому взяли участь, окрім дорослих виконавців, також діти та молодь.

У колективі співають дві доньки Іванни Коцур: Єві шість років, а Юстинці чотири. Дівчатка пов'язані з хором від самого початку і беруть участь у репетиціях з великим задоволенням.

– Особисто я вважаю, що дітей змалку потрібно розвивати різнобічно, а спів чи танці добре підходять для них у юному віці. Тому, коли тільки виникла ідея створення дитячого українського хору, я її одразу підтримала, — каже Іванна Коцур, яка разом з родиною переїхала до Кошаліна з України кілька років тому.

Думка про створення у місті такого колективу виникла під час пандемії, коли минулого року діти готувалися до найбільшого їхнього свята – Фестивалю українських дитячих ансамблів. З огляду на карантин він пройшов онлайн.

– Попри пандемію, ми вирішили організувати для дітей в домівці ОУП професійні заняття зі співу. Це стало можливим після того, як у Кошаліні оселилася Вікторія Федотова, яка приїхала з України. Вона за професією диригентка, — розповідає Роман Білас, голова Кошалінського відділу Об'єднання українців у Польщі.

– Ми розглядаємо новостворений колектив «Первоцвіт» у перспективі, бо сподіваємося, що, коли наші малята підростуть, то хлопці, можливо, поповнять ряди чоловічого хору «Журавлі», а дівчата співатимуть у жіночому хорі, якого у Польщі ще немає. Це, зрозуміло, мрії. Тим не менше, робота з дітьми приносить мені велике задоволення, — каже Вікторія Федотова.

Під час навчання у музичному училищі вона замислювалася над тим, чи знайде себе у сценічному співі, а чи захоче навчати дітей. На щастя, Вікторія не мусила вибирати, оскільки зараз займається і тим, і тим.

– Це дуже класно, бо учні заряджають мене неймовірним позитивом та енергією. Я ставлю собі за мету не тільки навчити їх співу – ми також читаємо з нот, аби у майбутньому вони не просто вміли співати, а й могли бути повноцінними хоровими виконавцями. Ми несемо величезну місію, бо ж вчимо дітей української мови та любові до своєї країни, — каже Вікторія.

Перший виступ малят на професійній сцені відбувся під час минулорічного Фестивалю українських дитячих ансамблів – у кошалінському музичному театрі.

– Діти тоді усвідомили, що можуть не тільки добре провести вільний час, а й представити на високому рівні українську культуру. Вони виступили поруч із учнями Початкової школи ім. Тараса Шевченка у Білому Борі та пунктів навчання української мови, — розповідає Роман Білас.

У пунктах навчання підготовкою дітей до участі в культурних заходах займаються найчастіше вчителі, натомість кошалінським малятам пощастило, оскільки заняття веде професійна диригентка.

– Це прекрасна людина, яка має дуже гарний підхід до дітей — вони із задоволенням ходять до неї на заняття, — каже Іванна Коцур.

У хорі співають також дві доньки Інни Оліщук: Софійка та Вікторія. Вони приїхали до Кошаліна з України всього два роки тому.

– Дівчата дуже щасливі, що можуть сюди приходити — вони не пропустили практично жодної репетиції. Їм подобається бачитись тут з іншими українськими дітьми. До цього вони дуже сумували за Україною і постійно казали, що хочуть туди повернутися. А коли ми почали ходити до домівки, вони стали щасливішими, оскільки зустріли тут своїх. А я рада, що у Кошаліні вони мають «свій куточок», — розповідає Інна Оліщук.

Поки я розмовляла з мамами, дівчата бавилися у сусідній кімнаті, звідки долинав радісний сміх. Єва дуже любить гру на піаніно та спів — вона незабаром навчатиметься у музичній школі. Співати також люблять Вікторія та Софійка. Вони тішаться, що зможуть виступити на професійній сцені під час Фестивалю українських дитячих ансамблів.

Зараз у Кошаліні є багато дітей шкільного та дошкільного віку, чиї батьки вирішили жити тут після завершення навчання або приїхали з України працювати. Під час Різдвяних свят для наймолодших готують аж 120 подарунків від Святого Миколая — вони призначаються для дітей і з меншинного середовища, і з мігрантського. Тож місцеві лідери ОУП та товариство «Майстерня» вирішили використати дитячий потенціал і організувати для них позашкільні заняття. Сьогодні у хорі є 13 учасників віком від 5 до 9 років. Це – гарний приклад інтеграції українців з Польщі та України. Можливо, деякі з цих дітей продовжуватимуть навчання в українських школах у Білому Борі.

Всі охочі співати у дитячому хорі можуть сконтактуватися з диригенткою Вікторією Федотовою або місцевим гуртком ОУП. ■

Анна ВІННИЦЬКА

Меншини не мають права голосу щодо своїх передач

Державні радіо та телебачення багато років транслюють майже незмінну кількість програм національних меншин. Стабільність у цьому випадку не означає відсутності проблем.

Нещодавно на сеймовій Комісії нацменшин експерт ради Ярослав Фірлей презентував дані Національної ради у справах радіомовлення та телебачення (пол. KRRiT) про нацменшинні передачі. Президія комісії відразу вказала, що службовець не має необхідних для ухвалення рішень повноважень. Тому вони попросили Нацраду в майбутньому не легковажити депутатами, Сеймом і загалом представниками меншин.

У 2019 році в регіональних відділеннях та загальнопольському ефірі телебачення TVP SA транслювали близько 150 годин меншинних передач. 2020-го – майже 144 години. На Польському радіо, зокрема й на Радіо Захід, 2019 року було 1384 години, а наступного – 1437. В обох ефірах виходили також українські, зокрема й лемківські передачі. 2020-го сукупна їхня вартість становила близько 3,9 млн злотих. У планах на цей рік – схожа сума. Тому Ярослав Фірлей заявив про стовідсоткове виконання завдань.

По-іншому ситуацію бачать депутати та меншинні лідери. Так, Ришард Ґалля відзначив, що медійні потреби громад – значно більші. Він звернув увагу на те, що звіти KRRiT багато років містять «сухі цифри» про кількість передач та години в ефірі, а це не віддзеркалює справжньої ситуації. На його думку, для чиновників «гроші співпадають з потребами», бо в цьому механізмі немає місця для голосу меншин. Це голови державних медійних спілок кажуть, скільки потребують коштів і на які програми. Опісля KRRiT виділяє повну або часткову суму з абонентної плати. Отже, якщо голова якогось регіонального відділення TVP не звернеться до Нацради, то грошей не буде. Оскільки згадані медіа, згідно із законодавством, є автономними, то окремий очільник може ухвалити таке рішення в будь-який момент. Оптимістичну картину порушує і те, що державні радіо і телебачення часто не наймають меншинних журналістів у штат, платять їм копійки та не сприяють підвищенню кваліфікацій. Про ідилію не можна говорити також тому, що в програмних радах цих медіа від 2016 року немає представників меншин. «Ми як парламентарі мусимо на це звернути увагу», – відзначив Ришард Ґалля. Тому депутат подав офіційну заяву про початок роботи над оновленням і чіткою фіксацією у законі присутності меншин у складі програмних рад державних масмедіа.

У дискусії брав участь голова Українського товариства та співголова Спільної комісії уряду та меншин Григорій Купріянович. Він також зауважив, що майже ідентичні звіти з'являються щороку, але проблема з функціонуванням передач при цьому не вирішується. За його словами, актуальна модель робить меншини «прохачами». Вони не мають жодного впливу на тривалість програм, години трансляції та фінансування. Не існує жодного формального способу захисту громадами своїх прав на присутність в ефірах державних мовників. Так само вони не мають інструментів для створення нових передач. Тут усе залежить від доброї або поганої волі керівництва даного відділення радіо чи телестанції. Григорій Купріянович підкреслив також, що представники громад постійно мігрують. Тому їхні медійні потреби треба задовольнити не лише в регіонах традиційного проживання, але й у загальнопольському ефірі. Український лідер закликав переглянути правові врегулювання щодо меншинних передач. Також він наголосив на необхідності створення контенту, який би враховував конфесійну приналежність окремих спільнот. Представник KRRiT Ярослав Фірлей заявив, що передасть це керівництву, зауваживши водночас, що головними адресатами таких закликів залишаються голови відділень державного радіо та телебачення.

Під час дискусії обговорили також використання інтернету для інформаційних потреб меншин. Ці способи постійно будуть розширюватись, але вони не замінять традиційних масмедіа. Ними ще довго користуватимуться переважно старші люди, менш обізнані з новими технологіями. ■

Григорій СПОДАРИК

eprasa.pl e5767bec89

УКРАЇНА

Як видавнича галузь знаходить нові шляхи розвитку

▲ **Кав'ярня-книгарня «Моя книжкова полиця» у Києві.** Фото – з фейсбук-сторінки Наталії Моспан

Книговидання, як і багато інших сфер, сильно постраждало від коронавірусу та карантину. В Україні, як і в Польщі, існує державна програма допомоги бізнесу (аналог «Tarczy antykryzysowej»), однак вона менша і не вирішує усіх проблем. Але є люди, які навіть у кризову пору ухвалюють нестандартні рішення та знаходять можливості для розвитку. Так, за останній рік в Україні відкрилося кілька нових видавництв – «Портал» з історичною та нон-фікшн літературою для дітей, «Лабораторія» з нон-фікшн для дорослих (що є також частиною ширшого проєкту), «Віхола», яка збирається працювати з неперекладними науково-популярними книгами, Deinde Publiching – яке спеціалізуватиметься на сучасній іспаномовній та англомовній літературі. Власники бізнесу в умовах локдауну шукають способи підтримувати зв'язок із своєю цільовою аудиторією – не лише через книжки. Про кілька таких історій розповімо нижче.

«Лабораторія» та Librarius: різноманіття форматів

У липні 2020 року колишній співвласник та директор видавництва «Наш Формат» Антон Мартинов запустив новий проєкт – «Лабораторію». Першопочатковою була для нього саме видавнича діяльність, однак у планах – не лише вона: згодом з'явилися власні подкасти. Сам Антон Мартинов називає цей проєкт «платформою для синтезу ідей та сенсів».

«Одна з наступних сходинок у нашій діяльності – це продюсування та виробництво якісних та корисних подкастів. Минулого року ми запустили перший сезон „Лабораторії нонфікшн" із Сашком Панасюком (із запрошеними гостями там обговорюють одну з книжок „Лабораторії" і теми, висвітлені у ній, в українському та західному контексті – ред.). Незабаром другий сезон почне наш новий ведучий Валерій Калниш. Ми вважаємо, що книжку треба не тільки прочитати, а й відрефлексувати. А до 30-річчя Незалежності ми запустили новий сезон „Лабораторії сенсів", де говоримо з 30 відомими людьми про те, де ми є зараз, як сюди потрапили і куди рухаємося далі (вже можна послухати розмови, приміром, із експочільницею Українського культурного фонду Юлією Федів, головним редактором „Українського тижня" Дмитром Крапивенком – *ред.*). Нам не байдуже, що відбувається навколо. Це дослідження диспозиції. Ми живемо в цікавий час, і вікно можливостей не закрите – можливостей позитивних змін у майбутньому», – каже Антон Мартинов.

Серед книг, які встигла видати «Лабораторія», – «Самотність. Сила людських стосунків» Вівека Мурті, «Взаємодія з ворогом. Як працювати з людьми, які не викликають ні довіри, ні симпатій» Адама Кехейна, «Черчилль і Орвелл. Битва за свободу» Томаса Рікса, «Гітлер і Сталін. Тирани і Друга світова війна» Лоренса Ріса та інші. Найближчим часом планується видання книг «Дофамінове покоління» Анни Лембке, «Балаканина. Голос у нашій голові, чому це важливо і як це використати» Ітана Кросса тощо. Антон Мартинов наголошує, що видавництво фокусується на друці українських перекладів одночасно із оригінальним виданням або дуже близько до дати міжнародного релізу.

Книжки «Лабораторії» доступні і в паперовому, і в електронному форматах. Кілька тижнів тому запустився ще один проєкт – платформа і додаток Librarius, у якому можна і читати е-книги, і слухати аудіоформат. Видання там можна орендувати на 14 днів або ж купити і мати до них доступ постійно. Усі книги при цьому читати можна лише в самому додатку, без завантаження – це доволі цікаве рішення для українського ринку (раніше видавці часто скаржилися на проблему піратства, коли електронну книгу купували один раз, а потім викладали в мережу або розсилали безкоштовно). Є в Librarius і безоплатні видання, права на які за законом уже опинилися у вільному доступі – так можна почитати чимало класики української літератури, як-от Марка Вовчка, Валер'яна Підмогильного, Василя Стефаника, Гната Хоткевича тощо.

За словами Антона Мартинова, працювали над запуском платформи майже рік:

«У перші дні після старту застосунок піднявся із 140-го на 2-ге місце в рейтингу Apple Store. Librarius – це нова модель дистрибуції для видавців, адже дозволяє заробляти на електронних книжках і не переживати, що куплену один раз книгу можна буде відразу знайти на піратських торентах і телеграм-каналах. Ми розробили складну систему шифрування файлів електронних книг та аудіокниг, і стали першим в Україні застосунком з таким функціоналом».

Зараз на платформі можна знайти окремі книжки від різних українських видавництв; Антон Мартинов каже, що чимало контрактів уже підписали, і найближчим часом видань стане більше. Згодом планують дати авторам можливість публікувати на платформі книги-самвидав – тобто створені не через видавництво, а самостійно.

«Наразі ми ведемо переговори з кількома прогресивними інституціями про використання електронних книжок у стінах бібліотек. Подробиці будуть за кілька місяців, коли ми зберемо зворотний зв'язок і „докрутимо" функціонал Librarius. Паралельно працюємо з корпоративними клієнтами для формування бібліотек для компаній», – підсумовує Антон Мартинов.

«Моя книжкова полиця»: не втратити зв'язок із читачами

«Моя книжкова полиця» – це також проєкт із кількома напрямками: видавництво, що спеціалізується на дитячій літературі, та невелика мережа книгаренькав'ярень у Києві (там вони продають і власні книги, й продукцію інших українських видавців). Коли столицю закрили на локдаун, власниця бізнесу Наталія Моспан стала думати, як можна нестандартно використати ці локації. Тепер у кількох із них пропонують послугу фотосесії – можна забронювати собі час та місце і зробити світлини серед книг.

«У нас досить фотогенічні локації. Дуже популярною виявилася кав'ярня на Позняках (спальний район на Лівому березі Києва – *ред.*). Там багато простору, вона має кілька рівнів, цікаво зонована. Також фотосесії можна робити у нашій кав'ярні на Русанівці (ще один житловий масив поблизу Дніпра – *ред.*). Зйомки у нас відбуваються весь час, за попередніми записами, тобто вже з'явилася певна регулярність. Не скажу, що це допомогло нам вижити – для цього треба було би, аби в закладах щось відбувалося щогодини. На такі обороти ми не вийшли. Зате ми точно не втратили зв'язок із нашою цільовою аудиторією, отримали багато класного фотоконтенту. Це дозволило нам акумулювати трохи ресурсу, аби протриматись – виплатити заробітні плати працівникам тощо», – розповідає Наталія.

«Фотосесія в книгарні» коштує 500 грн за годину оренди закладу, а при купівлі книг на суму 1000 грн цю послугу можна отримати в подарунок. Зараз «Моя книжкова полиця» пропонує також безоплатні зйомки для своїх партнерів-видавців.

«Таким чином ми хочемо їх підтримати – зробити їм безкоштовний фотоконтент у той час, коли у зв'язку із закриттям книгарень не вдається регулярно робити замовлення та оплати. Ми бачимо дуже хороші відгуки на цю пропозицію. Ті, хто з Києва, приїдуть своїми групами, хто з інших міст – просять нас це організувати. У нас така можливість є – ми можемо гарно відзняти їхній продукт, – пояснює Наталія. – Є іще одна антикризова опція: у нас було дуже багато запитів від постійних гостей щодо можливості роботи у форматі коворкінгу. Ми вирішили нарешті це втілити і тепер продаємо абонементи: можна забронювати собі місце і приходити працювати».

Наталія каже, що в карантинних умовах їм вдалося зберегти усіх співробітників. Бувало, що людям доводилося змінювати ролі: наприклад, із вищих позицій повертатися на посади баристів чи адміністраторів; приміром, директорка із закупівель який час працювала консультанткою. Але таким чином усі мали хоч якусь роботу, і людей вдалося зберегти всередині команди.

Також «Моя книжкова полиця» вирішила співпрацювати з великим бізнесом. Нещодавно вийшла книга у партнерстві з брендом Pampers – «Читаємо з памперсів» про виховання дитини за допомогою читання. Наталія пояснює ідею цього співробітництва так:

«У нас є кілька напрямків взаємодії з бізнесом. Усіх їх об'єднує одна глобальна ціль – вивести книгу в інфопростір максимально близько до пересічного українця, як ми кажемо, до «пересічного нечитуна». Тобто до людей, для яких інформація про культурний продукт з різних міркувань не є доступною. Тому наша мета – розповісти про існування книги, культурного життя, акцентувати на тому, що це необхідно для розвитку нашої країни та суспільного блага.

У межах цієї стратегії ми вирішили взаємодіяти з бізнесом. У випадку з Pampers ідея народилася з потреби спілкуватися з нашими дітьми, виховувати їх за допомогою книги. Бренд підхопив цю ідею. Для них важливо підкреслити неідеальність батьківства та допомогти батькам бути собою. У Польщі є дуже класна національна програма «Mała książka – wielki człowiek», свого часу вона мене дуже вразила. Я довго не могла примиритися з тим, що для нас це поки що є чимось недосяжним. Ми намагалися прокомунікувати це з Інститутом книги, але державна машина досить неповоротка, і ми зрозуміли, що поки це все стане можливим – ми втрачаємо час. Нове покоління треба виховувати вже зараз. Ідеться не про те, щоби виховати його за якимись критеріями – треба просто дати йому можливість зростати у щасливих родинах, дозволити батькам зосередитися на якості стосунків з дитиною. Книга ж сприяє не лише психоемоційному розвитку малечі, а й гармонізує стосунки всередині родини. Це і є основним меседжем видання «Читаємо з памперсів».

Невдовзі ця книга має потрапити до перинатальних центрів, каже Наталія. Вона наголошує, що бізнес потрібно і далі залучати до культурного життя:

«Ми хочемо створювати для дітей книги-«бізнес-кейси» про те, як працює та чи інша галузь. Ми розповідаємо маленьким читачам, як влаштований бізнес з нуля. Нам важливо дати дитині розуміння того, що «я можу» – але не просто так, а тому, що «знаю, як». Завдання бізнесу – об'єднатися і ділитися досвідом, який вони набули».

Перша книга у цій серії вийде наприкінці травня, присвячена вона буде ресторанному бізнесу. Видання «Як відкрити ресторан. Магічний посібник з ресторанної справи» створили у співпраці з українським кухарем і бізнесменом Дмитром Борисовим, який наразі володіє мережею із понад 60 закладів. Певний час один із його ресторанів, «Канапа», діяв у Варшаві. ■

Ольга РУСІНА

eprasa.pl e5767bec89

ІНТЕРВ'Ю

«В Україні я нарешті відчув, що я вдома»

▲ Перша половина 90-х. Початки «Свічада» у Львові

Богдан Трояновський – українець, народжений у Польщі, який переїхав до України; успішний бізнесмен та щаслива людина, що займається улюбленою справою. У розмові із засновником та директором видавництва «Свічадо» ви довідаєтеся не лише про цікавий шлях розвитку цього бізнесу, а й про те, які виклики перед собою має ставити релігійне видавництво, аби бути близьким та корисним для сучасних людей; а ще – як досягти рівноваги та затишку у професійному та особистому житті.

Ви народились у Польщі, батьки були переселенцями акції «Вісла». Розкажіть про дитинство у Бартошицях.

Не можу нарікати, маю гарну родину. Коли я народився, Бартошиці були невеликим містечком, близько 20 тисяч людей. Загалом ситуація була непогана. Єдина проблема полягала у тому, що ми були українцями, тобто гіршою категорією. Так було саме у місті, у селах якось по-іншому – там всі одне одного знали. Такою тоді була політика офіційної комуністичної Польщі. Питання українськості не існувало. Батьки переживали, щоби з нас, дітей, не знущались, аби ми не зізнавалися, ким є. Коли хтось хотів тебе образити, то казав: «ти, українцю!». З іншого боку була родина, церква, де українськість плекали. Для мене це був своєрідний дисонанс, я бачив одночасно і позитивні сторони того, що я українець, і негативні. У школі нас виховували в дуже польському патріотичному дусі, я завжди відчував себе трохи чужим. Найбільша проблема полягала таки в тому, що доводилося приховувати свою ідентичність, це був постійний дискомфорт.

Ви згадали про церкву. Що це була за церква, греко-католицька?

У самому місті греко-католицького храму тоді не було. Церква знаходилася у селі – в Острому Барді, де мешкали мої баба й дідо. Ми не бували там щотижня, приїздили рідше, на якісь свята. А щонеділі ходили до римо-католицької церкви. Тобто так склалося, що я з дитинства більше контактував із римо-католиками. Згодом я частіше перебував у такій, можна сказати, «релігійній тусівці» довкола римо-католицької церкви. Це була доволі нестандартна молодь, дуже відкрита, готова до спілкування і зі Свідками Єгови, і з баптистами. Ми організовували релігійні зустрічі, різні благодійні збори коштів, акції. Переважно, однак, це були поляки, українці там з'являлися рідко. Життя ішло собі далі, і за якийсь час я почав думати про вступ у духовну семінарію, аби вчитися на священника. Причому не греко-католицького, а римо-католицького, оскільки я не мав музичного слуху, а мене переконували, що це необхідно. Для вступу потрібна була метрика хрещення, мама поїхала за нею в село до священника Юліяна Ґбура. Коли він довідався, що я хочу вступати до римо-католицької семінарії, то приїхав до мене і порадив іти таки до навчального закладу в Любліні, де вчилися греко-католицькі семінаристи. Сказав, що музичний слух тут не проблема. І так я провчився 3 роки, здобув там чудових друзів і донині з великою приємністю згадую той час.

Я так розумію, що в дитинстві та юності ви відчували певну дуальність українськості. Вона була присутня, як і мова, лише у вас вдома, у спільноті найближчих. Коли до вас прийшло розуміння того, що треба все-таки розвивати у собі українську ідентичність?

Я українцем себе відчував завжди. Мій батько колись був у Сибіру. Я завжди знав, ким є. Питання полягало у тому, що з цим робити, як це вплине на моє подальше життя. Щодо мови – я довгий час українською не говорив. Батько вчив мене, давав читати буквар, якісь вірші. Я кілька разів намагався почати розмовляти українською, але ці спроби були невдалими. Деякі друзі насміхалися з того, як я говорив, і це дуже відбивало охоту. Я розмовляв польською фактично до приїзду до семінарії. Там я вже почав інтенсивно вивчати літературну мову, користуючись книгами, словниками і безпосередньо спілкуючись із іншими семінаристами.

Розкажіть трохи про студентське середовище Любліна. У вас сформувалася вже більш українська компанія?

У тамтешній семінарії були свідомі українці, які пишалися своїм походженням. Я провчився 3 роки, згодом побачив, що бути священником – це не моє покликання, і тоді ми з кількома друзями перейшли на інші факультети. Я – на психологію. У нас почалося дуже активне студентсько-громадське життя, різноманітна діяльність: поїздки, рейди, зустрічі в домівці у Любліні, якісь події Українського суспільно-культурного товариства, українські релігійні табори «Сарепти», забави – наприклад, Маланки. Чим ближче було закінчення навчання, тим більше ми думали про те, що робити далі. Мені особисто було нескладно знайти собі заняття. Психологи тоді були потрібні, я також міг лишатись в університеті і почати наукову роботу. Але все-таки вирішальною була необхідність робити щось таке, що поєднувало б у собі релігійну і українську ідею.

Тож ви почали видавати релігійний журнал українською мовою. У Польщі...

Так, спільно з другом Іваном Добощаком (він згодом одружився з моєю сестрою) ми вирішили спробувати себе у видавничій справі – створити журнал «Свічадо». Починали ми скромно: мали друкарську машинку, писали на ній тексти, додавали якісь малюнки, робили перший макет. Мали друзів у польському підпіллі, які нам дуже помагали організаційно. Зв'язувалися з їхніми підпільними друкарнями і поволі це все тиражували. У семінарії вчилися студенти із різних регіонів Польщі, тож вони розповсюджували наші видання по різних парафіях.

Польське підпілля було до вас прихильним?

Тамтешнє середовище дуже добре розуміло, що, аби ефективно протидіяти Радянському Союзу, ми мусимо діяти разом: українці і поляки. Вони багато нам допомагали із видаванням журналу, ділилися досвідом. Показували, як можна продуктивно організувати роботу підпільної друкарні. Ця співпраця була дуже позитивною. Тоді вдалося познайомитись також із багатьма легендарними людьми, наприклад, із Яцеком Куронем, який навіть побував у нас удома.

З батьками

Ви розповсюджували журнал спочатку лише на території Польщі, чи в Україні також?

То був 1987-й рік, ще не було настільки відкритих контактів з Україною. Тож ми діяли лише у Польщі. Видавши 4 номери, отримали повідомлення з Ватикану: нам захотіли подарувати комп'ютер і ксерокс. Ми тоді ще до ладу й не знали, як із такою апаратурою працювати. Як ту техніку перевозили через кордон – то окрема історія. Один монах сидів у машині і молився на вервиці, польська митничка подивилася на усі ті величезні коробки, помітила зверху на них образки, взяла їх, продивилася і каже: «Їдьте». Мабуть, лише щира молитва допомогла нам перевезти тоді то все.

Відколи у нас з'явилася техніка, працювати стало вже легше і швидше. Блаженніший Любомир Гузар порадив нам видавати брошурки і книжки, підказав, що саме варто було би друкувати – і так ми розширили свою видавничу діяльність. Паралельно я тоді почав їздити в Україну.

Розкажіть про перші враження від зустрічі з реальною Україною. Чи не було розчарування?

Першого разу я ще був геть малим. Пам'ятаю, що все було дуже цікаво, але не надто пригадую побутові моменти. Коли приїхав вдруге, був, здається, вже 1987-88-й рік. Тоді в Україні почалася «відлига». Я вибрався до сестри своєї баби у Херсон, але планував поїхати через Львів до отця Себастьяна Дмитруха, з яким ми познайомилися на одному з таборів «Сарепти» і який нас дуже запрошував до себе. У ті часи потрапити в Україну було нелегко – родичі робили мені спеціальне запрошення. Але тоді відбулося моє перше справжнє знайомство з країною, причому і з західною, і зі східною її частиною. Були ще дуже непрості часи. У побутовому плані ситуація була набагато гіршою, ніж у Польщі, яка вже потроху виходила з кризи. Але я не можу сказати, що розчарувався. Навпаки, я знайомився з неймовірно цікавими людьми і середовищем. Маю на увазі, наприклад, підпільну церкву. Перед поїздкою я був у Римі, де зустрів, зокрема, архімандрита Любомира Гузара й отця Івана Дацька. Там я отримав важливе завдання: довідатися побільше про підпільну церкву в Україні, встановити з нею контакт. Я зустрічався в Україні з різними єпископами, вони довіряли мені як українцеві, що приїхав звідкись «іззовні», з Польщі. Я мав камеру і записував розмови з ними, а потім передав ці відео до Риму. Бо там на той час небагато знали про нашу церкву. Відтоді я почав частіше відвідувати Україну, знайомитися з релігійною спільнотою, долучатися до справ церкви.

Чи ви вже тоді задумувалися про переїзд?

Мене дуже захоплювало те, що, попри досить слабкий богословський рівень знань, в Україні я бачив дуже живу віру. У певному сенсі вона відставала від Західної церкви, жила ще давнім богослов'ям, не володіла достатньою інформацією. Але я помічав у людях справжні, запальні почуття. Вони готові були жертвувати собою, страждати, але триматися свого. Це мені дуже імпонувало, мене приваблювало таке середовище. У ті часи ми також почали більше возити наших книг до України, бачили, що їх тут дуже потребують.

7. →

eprasa.pl e5767bec89

ІНТЕРВ'Ю

У 1989 році з нами зв'язався Борис Ґудзяк, з яким ми були знайомі ще з 1986-го. Теперішній очільник Українського католицького університету і митрополит поділився з нами планами про те, що хоче зробити великий з'їзд «Українська молодь – Христові». Він запитав, чи не могли би ми для цієї події надрукувати молитовники. Ми, звісно, погодились. Тираж був досить великий, вдалося все гарно організувати і передати в Україну.

Так сталося, що на цьому ж з'їзді, який відбувся наприкінці 90-го року, я познайомився зі своєю майбутньою дружиною Яриною, яка була львів'янкою. Тож обставини склалися так, що логічніше було переїздити саме до цього міста.

Друкувати видання в Польщі і постійно возити їх до України дедалі більше не мало сенсу. Наша продукція була потрібна саме тут, тож помалу і виважено визріло рішення перенести видавництво. Для мене важливо, аби те, чим я займаюся, приносило користь. Просто жити для себе мені нецікаво. Я розумів, що мої знання можуть бути потрібними і корисними для української церкви, для тогочасного релігійного середовища, і це остаточно підштовхнуло мене до переїзду.

Розкажіть про перші кроки «Свічада» у Львові. Хто вас підтримував на початку, з якими труднощами ви зіткнулись?

Спершу я допомагав нашій церкві у різних справах і питаннях, долучився до роботи церковної канцелярії, пробував себе у ролі секретаря митрополії. Це мені не дуже йшло, і я знову почав займатися видавничою справою при митрополії. Вийшли перші книги. Але були й труднощі. Я вирішив організувати все це трохи по-іншому.

Забув додати, що Іван Добощак, з яким ми робили «Свічадо» у Любліні, трагічно загинув в автомобільній аварії. Тому до України я переїхав уже без нього. Але до Львова приїхала також моя сестра, яка згодом вдруге вийшла заміж, і ми з її чоловіком Віктором вирішили продовжувати історію люблінського «Свічада». Тут знову з'явився отець Себастьян і запропонував нам робити спільне видавництво при монастирі монахів-студитів. Така форма співпраці виявилась дуже вдалою і перспективною.

Як проходила ваша адаптація в робочій та особистісній сферах? Чи не відчували ви себе чужим – як українець з Польщі серед українців з України?

Були різні моменти. Я стикався з якоюсь нечесністю, навіть у церкві. Пам'ятаю, як вперше почув, що в Україні можна купити диплом за гроші. У мене був шок, я не міг зрозуміти, як це так. У Любліні така ситуація була би просто нереальною. Найбільше дивували речі, пов'язані з корупцією. Іноді хтось міг звернути увагу на мій акцент, він у мене трохи специфічний, лемківський, але я цим не переймався. Але таких моментів було, може, 10-20%. Загалом же все складалося дуже добре, усі ставилися до мене позитивно. Найважливіше, що зник дискомфорт дуальності «Польща-Україна», який я раніше переживав. В Україні я врешті відчув, що я вдома.

Наскільки важко займатися релігійним видавництвом? Що тримає вас стільки років «на плаву»?

Завжди треба робити те, що дає найкращий результат. Зі свого досвіду можу сказати, що людина найкраще будує життя, коли в неї гармонійно поєднані різні світи: релігійний, психологічний і матеріальний. Тільки тоді вона розвивається правильно. А ми як видавництво поширюємо те, що, на нашу думку, є найкращою запорукою того, аби бути щасливою особистістю. У нас ніколи не виникало бажання змінити тематику, завжди хочеться лише краще доносити до читачів духовні цінності. Причому це поняття ми трактуємо дуже широко. Можна проповідувати прямо, а можна розказувати про виховання дітей, про побудову міцної сім'ї та держави без корупції, про культуру, нашу спадщину, навіть про кулінарію. Життя людини є різностороннім: це і духовність, й інші аспекти, і коли вони всі органічно поєднані, людина щаслива.

▲ Перший рік в семінарії

Власне, попри те, що «Свічадо» позиціонується як релігійне видавництво, мені здається, ви досить стрімко вловлюєте тенденції, не цураєтесь різноманітних тем, навіть, можливо, провокативних для традиційного релігійного середовища. Чи всім імпонує така прогресивність?

Мені іноді здається, що ми, навпаки, недостатньо прогресивні. Але я вважаю, що ми мусимо бути трохи провокаторами. Я завжди кажу, що найбільшим провокатором в історії був Ісус Христос. Світ розвивається, все змінюється, ми мусимо бути суб'єктом цих змін для людей. Традиція важлива, але повинен бути і розвиток та динаміка. Десь у 1993 році ми видали першу книжку, що була, можна сказати, скандальною – «Бути жінкою – це радість» Інгрід Тробіш. Вона розповідала про жіночу сексуальність, про потреби жінки. Багато монахів були обурені. Але потрохи почали читати і розуміти, що ця книга корисна, адже там написано, що сексуальність – це теж дар Бога, і людина має знати, як ним правильно користуватись. Тоді про цю книгу почалася ціла дискусія у релігійному середовищі. І це добре, бо таким чином чимало людей збагнуло, що такі видання потрібні. Потім був також «Секс, якого не знаємо» Ксаверія Кнотца, і знову хтось обурювався, що монах пише про секс. Люди часто бачать лише те, що лежить на поверхні, мислять стереотипно. При знайомстві з автором усі розуміли, яка це цікава, глибока і мудра людина.

Розкажіть трохи про статистику видавництва. Які книги продаються найліпше? І взагалі, який уявний ідеальний читач «Свічада»?

У середньому на рік ми видаємо 80-100 книжок. У нас уже вийшло загалом понад 2000 найменувань загальним тиражем близько 10 мільйонів примірників. Традиційно добре продаються Святе Письмо, молитовники. Але ми також друкуємо багато сімейних, дитячих видань. Я не знаю, який наш ідеальний читач. Безперечно, наші адресати – це часто люди глибоко віруючі, що відвідують храми. Але ми також хочемо вийти на вищий рівень – аби наші видання потрапили до людей, які перебувають у стані пошуку, потребують певних духовних та життєвих орієнтирів. Ми відкриті до всіх, маємо тісні контакти з православними та протестантами. Не хочемо «навертати» їх до себе, але вважаємо, що завжди треба вести діалог, підтримувати одне одного, співпрацювати.

А чи пробуєте ви вийти до українського читача закордоном? Українцям у Польщі було би цікаво знати, як можна придбати ваші книги. Може, плануєте поширювати їх також в електронному форматі?

Із закордоном буває по-різному. Нам поки що не вдається організувати постійні точки продажу. Але часто буває так, що хтось закуповує книжки в нас і везе в іншу країну, щоби розповсюджувати їх там; або просить нас доставити продукцію в якусь точку. У Перемишлі вони продаються, наприклад, у магазині «Софія».

Іноді бувають труднощі. Бо видання в нас в основному україномовні, і для деяких українців у Польщі, що там народились і живуть все життя, може бути важко читати цією мовою. Зараз люди також чимраз частіше купують книги в інтернеті. Тут перешкодою може бути те, що пересилати закордон дорого, і через це зростає кінцева ціна покупки для читача.

Так, ми починаємо працювати з електронними виданнями. Хочемо розробити різні формати, щоб усім було зручно. Стараємось активніше осучаснюватися.

Ви регулярно долучаєтеся до різних благодійних акцій. Наприклад, до «Свята без тата», організованої українцями в Польщі. Але під час карантину саме видавництво потребувало підтримки. Як «Свічаду» вдалося подолати ці труднощі?

Коли почався карантин, ми не знали, скільки це буде тривати. Минуло 2 місяці, людей в церквах нема, видавництво на межі банкрутства. Тоді нам хтось порадив попросити читачів про підтримку. І вони відгукнулись. Замовляючи і купуючи книги в інтернеті, вони дуже нам допомогли. Був момент, коли ми мусили відправити багатьох працівників на біржу праці. Зараз, дякувати Богу, все потроху внормовується, і ми стаємо на ноги. І це – справді завдяки нашим читачам, що подали нам руку допомоги у важкий час.

Чи часто приїздите до Бартошиць. Чи відчуваєте себе частиною спільноти українців у Польщі? Ким почуваєтеся у Львові: українцем з Польщі чи українцем з України?

Я хоча би раз на рік стараюся відвідати батьків у Бартошицях (так було принаймні до пандемії). Коли я переїхав до України, багато людей дивувалися, навіщо. І згодом часто мене перепитували, чому не беру жінку, дітей і не їду назад. Але мені добре саме тут. І тут я пустив коріння. З мого боку в цьому немає жодної жертовності. Я вибрав місце для життя, де мені комфортно. А світ Заходу вже став трохи чужим, не до кінця моїм. Може, це сталося тому, що нас, українців, колись розкидали по всій Польщі, і я відчуваю, що місце, де я народився і ріс, не зовсім рідне для мене. Наша справжня батьківщина – це Лемківщина, території теперішньої Південної Польщі.

Як ви ставитеся до ось цих розмежувань «українці з Польщі», «українці з України»? Бо у Польщі відчутна певна дистанція поміж меншиною і мігрантами.

Так відбувається тому, що люди, які зараз туди приїздять, бувають дуже різними. Часто вони освічені, висококультурні, але трапляються і такі, для яких основне – це заробити гроші, а мова чи культура не мають значення. Іноді люди, які приїхали нещодавно, уже приховують своє походження, віддають дітей до польських шкіл. Про це мені говорять з гіркотою навіть самі поляки. Також у Польщі є дуже ідейні українці, що цікавляться історією, культурою, а є такі, що асимілюються. Тому я би не робив якихось узагальнень. Важливо бути відкритими до всіх людей. Треба, щоби українці співпрацювали між собою, підтримували одне одного і не цуралися свого походження.

Ми знаємо, що ваші батьки багато років є вірними читачами «Нашого слова». Як вважаєте, що треба робити, аби паперові видання – і книги, і газети та журнали – не «вимерли», щоби ними цікавилось молоде, а не лише старше покоління?

Я скажу провокативно: я навіть не проти відмовитися колись від паперових видань. Це лише форма, за допомогою якої ми ділимося чимось важливим, якимись цінностями. Важливо обрати таку форму, яка найліпше підходитиме людям. Проте я не вірю, що ми коли-небудь повністю відмовимося від паперу. У добу інтернету треба йти різними шляхами: і друкувати паперові книги чи журнали, і робити електронні видання. Або якісь мультимедійні проєкти. Нам у певний момент довелося, наприклад, припинити робити дитячий журнал, бо він просто не продавався, але люди і далі охоче купують дитячі книжки. Треба добре відчувати потреби аудиторії, щоби знати, як на них відповідати. А форму подачі варто удосконалювати. Так само ви робите з «Нашим словом»: стараєтесь зробити його привабливим, цікавим. Ми мусимо так «говорити» до людей, щоби їм було приємно читати, аби спонукати їх до чогось доброго, щоби в них прокидалося щось світле. Тоді паперова продукція ніколи не зникне.

Які ваші рецепти успіху в улюбленій видавничій справі і в особистому житті? Що найважливіше з духовної і психологічної точки зору?

Бути носіями правди і добра. І йти за своїм покликанням. Правда є основою будь-якої діяльності. Найкраща реклама і рецепт успіху – це говорити людям правду, щоб вони вам довіряли. Чому всі так любили Любомира Гузара? Бо він діяв саме так. А я як віруюча людина намагаюся робити те, до чого мене закликає Бог. Тільки тоді уся моя праця буде успішною. Бо Бог знає найкраще, до чого ми покликані. ■

Дарина ПОПІЛЬ

Фото з архіву Богдана Трояновського

eprasa.pl e5767bec89

Фото Володислава Грабана

Воскуваня яєц єст старинным ищы перед християньскым звычайом. Писанка была в нас скорше, а пак аж зачали сме сьвяткувати Великден. Не буду доводил, што было старше. Яйце присутне єст в загальнолюдскім культурнім жытю и то не лем в християньстві.

Зачнеме од свого подвірця, його найліпше знаме. Гнешня лемківска писанка єст християньска и така лем наша, медже іншыма, одраз мож єй познати. Кєд лем єй вздриме, серце само підповіст, же она єст наша. В гнешнім сьвіті існіют різноманітны писанкы, а часом то аджи трудно іх так звати. Кєд лем надыйти має час Великодня – видно іх всядываль. Маленькы в крамничных выглядах, а великы на улицях и пляцях. В музеях, ріжных ґалериях и інчых преріжных салях маме выставы писанок. Од разу видно, же то яєчны сьвята, же без них наш Великден ся не обыйде.

Не знам ци тоты пооклеяны плястиковыма взористыма кошельками (котры наложены на зварене, горяче ищы яйце сами красьні го щільно пообнимают) писанками мож звати. Вірний єм традициі, за то такы ся мі нияк не подабают. Не мам іх за писанкы, лем крашанкы, бо писаны не сут. Сам істинных лемківскых писанок ниґда-м не писал, перше писали іх мама, пак жена, а тепер жена з дівком. Мі тота штука не удає ся так як ім. Лем на маминых з маленькых кропочок и крисочок розтопленого воску (шпильочком наношеного на тепле ищы яйце) робили ся колічка и півколічка. Часом мож на них вздріти голузку з багнітками або дакого квіточка. Велич іхньой красы залежыт од фантазиі пишучого и позераючого на писанку.

Символіка писанкы

Колесо, ци півколесо на яйци голосит барз важну вістку, єст символом досконалости, котра проявлят ся во вічных, неустаючых змінах, якы цілий час в нашім жытю заходят. Колесо єст символом Бога и то не лем християньского. Ісуса Христа в дни Його Рождества зовеме Сонцем Правды, бо сонцю юж давно чловек оддавал чест яко богу. Зато Ісуса Христа зовеме Правдивым Сонцьом, адже Правдивым Богом, Єдиным Богом. Колічка на Великодных писанках мают нам тоту правду на памят наводити. Писанкы з колічками, бесідуют, же Бог не гмер на кресті. Не богохулю, на кресті гмерат лем Ісус-чловек, а Христос, адже Сын Божый (А и Ω) цілий час жыє. Бог не гмерат, за то на старинных іконах все з креста смотріл на люди, жывий до Аду з Ісусом зышол. Правда, на латиньских образах того не видиме. Предвічний Бог існує так як існувал, хоц мы Го не видиме, так як и жытя в яйци, хоц добрі знаме, же оно там єст. Бог фурт єст тым самым Богом, зміняме ся лем мы.

Бесіда яйця

Яйце само в собі єст недосконалом кульом, але ся качат. Катуляня не єст ту найважніжше (о тім побесідуєме іншым разом), важніжше єст тото, же з малого яйця, кєд ся го фурт в теплім буде тримало, може выклюти ся нове жытя. Запертого в нім жытя нихто не видит, бо одділят го од нашого зору шкаруплина. Яйце має в собі вшытко, што потрібне єст до сотворіня нового жытя. Од сьвіта потрібує лем тепла. Хыбаль за то яйце присутнє єст в культурі чловека жыючого в ріжных сторонах сьвіта, крыє в собі тайну нового жытя. Єст мале и деликатне, а и так выклює ся з нього курятко або інше пташа. За то яйце вынесено до рангы символю нового жытя и то не лем в наші культурі. Первісний чловек скорше дикій курі яйця підберал, а пак аж освоіл єй ґу собі. Кєд чловек ищы не сіял и не орал ани не мал ищы жадной худобы, то найдене яйце неєдному выголоднілому чловекови ратувало жытя. Адже мож повісти, же яйце єст з чловеком од нащада сьвіта.

О праписанці

Писанкы в жытю чловека присутны сут од правіка, быти може за то, же нашы пра пра дідове зачали роздумувати над своім жытьом, одкале ся взяло и што ся діє з чловеком, кєд туземне ся скінчыт. О тім, же писанка єст старша од Великодня, бесідуют звычаі з ньом звязаны. Нашы писанкы сут передхристияньскы и словяньскы, Грекы, Ґерманці, ци Італяне такых як нашы не мают. Колиси справді вірил єм, же писанка єст лем християньска, то справка родичів. Кєд єм был хлопчыском, мама оповідали мі, же вартівникы поставлены при надгробным камени (пильнуючы, жебы нихто не выкрал з гробу тіла Ісусового) мали іх в меринді. Тримали цілонічну сторожу, але зморены тяжком службом поснули. Кєд над раном отворили очы, камін был одсунений, а гріб порожній. Злякали ся ищы барже, кєд вздріли, же зварены яйця, котрыма мали ся пожывити, мают шкарупкы в ріжных кольорах. Родиче повідали, же Воскресший Сын Божый так іх покрасил, за то и мы тепер іх так красиме.

О християньскій писанці

То лем легенда, але не дармо бесідуют, же в легендах все дримле зеренце правды. Яйце справді єст символом одродженого жытя, а для нас оно єст символом Воскресіня Христового и нашого, бо віриме, же Сын Божый народжыньом своім принизил Себе, жебы нас спасти, вывести з Дому Неволі. Сын Божый не лем пришол до нас, Він принял нашу плоть (наше тіло), невинно страждал, Він аджи жытя своє за нас оддал. На стрічу зо смертьом пішол, жебы сме мы могли разом з Ним, а радше в Нім воскреснути. Прецін не раз повідал, же што зробиме (або не зробиме) чловекови найменшому жыючому посеред нами, Богу тото робиме. Писанка єст наша, має словяньскі родовід. Знам, несловяньскы народы тіж в Великден яйцями ся обдаровуют, лем же іхні сут з чекуляды. Лем нашы писанкы сут воском «батканы», гуцульскы не повім тіж сут гарды, але драпаны. Гнеска в добі інтернету аджи не треба ниґде іздити, жебы вздріти писанкы Словаків, Білорусинів, Чехів, Поляків, ци дакых іншых словяньскых народів.

Писанка писанці нерівна

Писанка єст мала и велика. Маленькы складаны сут до кошыків зо сьвяченином, а пак выкладаме іх парадні на столы. Великы в Великден парадні стоят на неєднім містецкым пляцу, ци перед даякым урядом. Деякы стоят през цілий рік, єдна в Коломыі в Украіні, друга в Vegreville в Канаді, в провінциі Альберта, але тіж нашы єй поставили. Третю Литовці высоко на колюмні во Вільнусі поставили, хыбал юж в XXI столітю. Друга стоіт од 1974 рока, місто так ушанувало 100-літя заснованя канадской Королівской кінной поліциі, котра дбала о безпеку и нашых емігрантів. Єст найбільшым памятником писанкы в цілым сьвіті. Канадска писанка высока єст на 10 метри и хыбаль єст найтяжшом писанком сьвіту, важыти має понад 2 тоны.

Коломыйский музей писанкы

Коломийска єст молодша, поставлено єй праві, же на порозі XXI столітя, але єдина в своім роді, другой такой в цілым сьвіті не найдете. Коломыйский музей писанок збудувано в 2000 році, прибрало вид писанкы. Кєд цікавит вас писанка, то коло Коломиі не можете перейти обоятно. Як зайдете до того музею, то так якбысте цілий сьвіт доокола обіхали. Вздрите там писанкы з цілого сьвіта, з Ізраіля и з Кытаю, з Єгыпту и з Кені. Лемківскы и польскы тіж там сут, а найбільше гуцульскых, музей прецін збудувано, жебы торжественніжше одсьвяткувати коломыйский Фестиваль гуцульской культуры. Кєд мотузы, котрыма повязала нас коронувана біда, спарціют (або мы зміцніємe в собі на тівко, же іх сами на стрямбы порвеме), кєд сте там ищы не были, конечні ся выберте.

Писанка на выставі

Часом під носом маме в великоднім часі даку цікаву выставу писанок, лем о ні не знаме. Два рокы тому трафил єм на таку в Свиднику на Словакох. Оказало ся, же єст організувана што рока, же місцевы творці вказуют там свої прекрасны писанкы, на слово не мусите мі вірити, же єст там на чім око завісити, скоро з той величезной сали не даст ся выйти. Душа радіє там не лем писанками, мене зацікавил и долгий робочий стіл заставлений знарядьом потрібным до воскованя яєц. В будны, шкільны дны роблят варштаты писаня писанок, адже Украіньскій музей в Свиднику не лем показує традицию, але єй плекат. Школярі вчат ся старинных технологіі писаня яєц. Вшытко, што потрібне до писаня по яйцьох - жде, адже начынка з кольоровыма восками, шпильочкы погбиваны в коротіцькы патычкы, безпечны підгрівачкы до воску и фарбы. Віділи сме там не лем прекрасний ефект нелегкой праці (прекрасны ріжного рода писанкы), але и варштат іх творця. Тішыт ня тото, же завдякы такі праці музею, традиция не гмре разом з нами, буде жыти в молодім поколіню и стане ся іх традицийом.

Не лем Лемкам під розвагу

Підповім, а знам то зо свого подвірця, тоты, котры воскуют ци баткают яйця, най не тратят часу на продукуваня іх копами. Тоты, котры купуют готовы, най не тратят грошы на купно піл копы. Памятайме, жебы и тота, хоц бы лем єдна и найкраща – символь Великодня – не розсіла ся на місци належным лем Воскресшому.

Най традиция жыє, а Бог най воскресне в нас, чого Вам и собі жычу. ■

Борис ЛЕМКІВСКИЙ

Володислав Грабан

Фіялка

Зазеленіли зимовы поля,
ліс як паровіз
задымил,
покотил ся горами,
протяг сітку гмлы
над яругами
по убочы.

Задзвонил весняний дзвін,
серцьом вдарил потік
о беріг холодной ночы,
заграла пищалка вербова
ліричным пошумом лозин.

Над раном вітер
розшмарил по верхах
білы кости зимы –
родит ся жытя
на хырбетах гір,
на хвилях каломутной воды!

В хыжы лем остало
наруча зимовых дров –
піду отворити двері фіялці
што за порогом стоіт!

eprasa.pl e5767bec89

Історія

«Ти осяюєш моє життя»

Співала Квітка Цісик в однойменному голлівудському фільмі. Ця пісня отримала «Оскар». Однак нагорода не дісталась її справжній виконавиці. Та це не зламало прекрасну Квітку. Для багатьох українських емігрантів вона була втіленням американської мрії і «світлом їхнього життя».

▲ **Квітка Цісик, 1989 рік.** Фото з Вікіпедії

У неї було рідкісне ім'я. Достеменно невідомо, чи це було пов'язано із місяцем її народження – квітнем. Та виглядала вона як справжня квітка – гарна і тендітна. Таким же гарним та водночас сильним і проникливим був голос Квітки. Любов до музики з'явилась не випадково. Адже батько дівчинки Володимир Цісик був професійним скрипалем, в минулому концертмейстером Львівської опери. На початку 1950-х молода родина Цісиків емігрувала до США, а їх молодша «квіточка» народилась у 1953-му.

З сайту mnk.org.ua

За кордоном Володимир Цісик не полишив музичної справи. І своїх дочок виховав на професійних музикантоток. Так, з чотирьох років Володимир навчав доньок Квітку та Марію грі на скрипці та фортепіано. Марія пізніше стала відомою піаністкою і свого часу була навіть директоркою консерваторії у Сан-Франциско, вела майстер-класи у Карнегі–Хол. Квітка ж, крім гри на скрипці, серйозно захоплювалася балетом, співала в хорі.

Голос реклами

Зрештою, пісня взяла гору. Цісик мала колоратурне сопрано. Прихильники у її голосі іноді вгадували звучання скрипки. Вона з легкістю експериментувала зі стилями – від джазу до класики. І мала неабиякий успіх як у виконанні популярних пісень, так і в оперному співі. «Я побачила, що можу легко змінювати музичний стиль. Потім я вступила у музичну консерваторію в Нью-Йорку. Навчалася вокалу і думала, що буду оперною співачкою. Але зацікавилась іншим фахом. Це – такий «студіо-сингінг». Співання у різних студіях для реклами або для композиторів», – розповідала співачка.

Слава чекала Квітку Цісик в рекламній сфері. З початку 1980–х вона стає однією з найпопулярніших виконавиць джинглів – рекламних мотивів для радіо й телебачення. Її голос звучить у рекламі Coca-Cola, American Airlines, McDonald's тощо. З 1982-го Кейсі (сценічний псевдонім) стає незмінним голосом компанії Ford Motors. Американці й досі пам'ятають хітовий музичний джингл «Have you driven a Ford lately» у виконанні Кейсі Цісик. За це «Форд» дарував їй автомобілі. Ця ж компанія підрахувала, що голос Цісик прослухали понад 22 мільярди разів.

Та не однією рекламою жила Квітка. Пісні у її виконанні отримували престижні музичні нагороди, серед яких і «Оскар». Правда, з останнім вийшла неприємна історія. У 1977-му Квітка записала кілька пісень до фільму «Ти осяюєш моє життя». Головна пісня кінострічки у виконанні Цісик навіть отримала «Оскара». Але напередодні церемонії нагородження один із продюсерів стрічки викупив права на пісню і записав її у виконанні своєї дочки – Дебі Бун, яка старанно скопіювала манеру й інтонації Кейсі.

На «українській хвилі»

У Квітки Цісик було все: слава, гроші, улюблена робота, кохання. Та була в неї ще одна мрія – співати українською. І вона вкладає всі свої заощадження – більше 200 тисяч американських доларів, запрошує найкращих американських студійних музикантів і записує два альбоми українських пісень – «Квітка» (1980) та «Два кольори» (1989). Обидві платівки у 1990-му були номіновані на премію «Греммі» в категорії «сучасний фольк». Сама співачка так пояснювала свою мрію: «Ці збірки пісень є бажанням мого українського серця вплести радісні нитки в розшарпане життям полотно, на якому вишита доля нашого народу».

Фото із сайту photo-lviv.in.ua

▲ **Квітка Цісик з родиною**

Сама Квітка Цісик побувала в Україні з мамою лише раз у 1983-му, коли про неї як про співачку тут іще ніхто не знав. Її хотіли запросити у 1989-му для участі в фестивалі «Червона рута», але тоді не склалося. Потім Квітку запрошували у 1992-му виступити на концерті до другої річниці Незалежності, теж не вийшло. Далі були роки боротьби із хворобою, яка стала на заваді реалізації найзаповітніших мрій Квітки.

Єдине відеоінтерв'ю з Цісик українською мовою записав на той час керівник фестивалю «Червона рута» – Олександр Горностай. У 1992 році під час візиту до США йому вдалося зустрітися з Квіткою. «Невисокого зросту і дуже схожа на білочку», – так він характеризував співачку. «Вона була хороша, метка, проворна, цікава, доброзичлива, щира... Видно, що американське життя мало свій відбиток, а от родинний момент – ця українська ментальність – у неї зберігся», – згадував Горностай.

А насправді, Квітка була осяйна. Її «зірка» засяяла на музичному небосхилі яскравим світлом і залишилась у серцях мільйонів нотками неповторного голосу. Своїм прикладом Квітка показала, що навіть найзаповітнішу мрію можна реалізувати, головне – вірити у свої сили. Так можна стати «світлом» не тільки свого життя, а й для інших. ■

Стаття підготовлена за матеріалами архівів та інтернет-ресурсів.

Олена ГУМЕНЮК

Розвиток ідеї соборності України учасниками Кирило-Мефодіївського братства

Знаймо добре, що ми в себе вдома, серед своєї рідної сім'ї, у своїй рідній хаті, що нам ніхто її не дасть, ніхто не відійме, ніхто ж і не обігріє та й не освітить її так, як ми самі.

Пантелеймон Куліш (1819–1897)

Діяльність Кирило-Мефодіївського братства (1846-1847), започаткованого 175 років тому, – важлива віха української історії. Добре відомі імена його організаторів: Микола Костомаров, викладач Київського університету Св. Володимира; Василь Білозерський, студент цього ж університету; та Микола Гулак, чиновник канцелярії генерал-губернатора.

Учасниками товариства були: Тарас Шевченко, поет і художник; Пантелеймон Куліш, письменник; Дмитро Пильчиков, вчитель; Микола Савич, поміщик; а також Георгій Андрузький, Опанас Маркович, Олександр Навроцький, Іван Посада, Олександр Тулуб – студенти Київського університету Св. Володимира.

Важливою метою товариства було об'єднання всіх слов'ян у федеративну республіку на засадах суверенності. Зокрема, братчики зазначали, що для вирішення цих питань «повинен існувати загальний Слов'янський собор з представників усіх племен... Оскільки слов'янські племена тепер додержуються різних віросповідань і мають упередженість одне до одного, братство буде дбати про знищення будь-якої племінної і релігійної ворожнечі між ними і поширювати ідеї про можливість примирення розходжень у християнських церквах...».

Визволення українців братчики бачили соборно, разом з усіма слов'янськими народами: «...встане Україна зі своєї могили і знову озоветься до братів слов'ян, і почують заклик її, і повстане Слов'янщина, і не зостанеться ні царя, ні царевича, ні царівни, ні князя, ні графа, ні герцога, ні сіятельства, ні превосходительства, ні пана, ні боярина, ні селянина, ні холопа – ні у Великій Росії, ні в Польщі, ні в Україні, ні в Чехії, ні у хорутан (пращурів словенців – *авт.*), ні в сербів, ні у болгар».

Ідеї цього християнського соціалізму братчиків чітко окреслені у їхній «Книзі буття українського народу» (або «Законі Божому»), що має форму біблійного оповідання. Учасники товариства також читали лекції, поширювали прокламації (промови, звернення у формі листівок – ред.), видавали навчальну, художню й публіцистичну літературу.

У відозвах «Брати українці!» та «Брати великороси і поляки!» пролунали заклики об'єднатися у добровільний союз-федерацію, у якому кожен народ матиме свою державу-республіку, громадський устрій, мову, літературу. Пропонувалося також обміркувати, як боротися за слов'янський союз, загальну рівність, братерство і мир.

Проте офіційні кола тогочасної царської Росії розуміли соборність інакше.

Ось рядки з циркуляра міністра народної освіти, графа Уварова, щодо заходів з «коригування» діяльності слов'янофілів та українофілів: «Святая Русь бедствовала и страдала одна, одна проливала кровь свою за престол и веру, одна подвигалась твёрдым и быстрым шагом на поприще гражданского своего развития, одна ополчалась против двадцати народов, вторгнувшихся в её пределы с огнём и мечом в руках».

Далі ідеться про речі, добре відомі кожному українцю із сучасних медіа: «Всё, что имеем мы на Руси, принадлежит нам одним, без участия других славянских народов, ныне простирающих к нам руки и молящих о покровительстве, не столько по внушению братской любви, как по расчётам мелкого и не всегда бескорыстного эгоизма».

Наказ царського міністра народної освіти окреслений доволі чітко: «Преподаватели, следуя видам и направлению правительства и научая вверенное им юношество тому или иному предмету, да поучают его и впредь по-русски мыслить и чувствовать: только этим способом будущие члены общества составят одну великую семью с одинаковыми мыслями, с одинаковою волею, с одинаковым чувством».

Українцям не слід забувати, що ось уже понад 170 років на цих засадах будується мовна політика Російської імперії, згодом – Радянського Союзу, а тепер – Російської Федерації. ■

Валерій ПОМАЗ,
бібліограф Чернігівської обласної бібліотеки для юнацтва

eprasa.pl e5767bec89

КУЛЬТУРА

▲ Писанки майстрині, відтворені за описами Оскара Кольберга

Великодні писанки Ольги Назар-Ровецької

Відома майстриня Ольга Назар-Ровецька із Сокаля робить чудові традиційні холмські писанки. Зацікавлення регіональним видом цього народного мистецтва не випадкове у її творчості. Шукаючи у художній та фаховій літературі інформацію про історію української писанки, вона неодноразово натрапляла на згадки про роботи з Холмщини і приділяла їм увагу. Надбужанські писанки цього регіону в українському фонді народної майстрині – різноманітні і багаті на солярну символіку.

Багато років тому Ольга натрапила на передрук видання двотомної фольклорної праці Оскара Кольберга «Chełmskie / Холмське» (1890). Тоді вона побачила, що вже у XIX столітті українські писанки Холмщини привертали до себе увагу. В етнографічному дослідженні вченого вони зображені на чорно-білих замальовках й описані як важливий символ Великодніх свят. Оскар Кольберг у своїй праці вмістив низку надбужанських писанок, найбільше описів яких він зробив у селі Тарнові під Савином. Відтворення їх на основі історичної монографії, яким займається Ольга Назар-Ровецька, повертає доробок вченого до новітньої етнографічної дискусії.

Ольга досліджувала історію українців у Польщі й усвідомлювала, що на їхніх рідних землях функціонували розмаїті писанкарські стилі. Після виселення людей до України у 1944-1946 роках уся ця спадщина була зруйнована і частково «переїхала» з українцями на нові місця проживання. Переселенці, попри релігійні та національні переслідування, не розчинилися в новій для них дійсності. Після сталінського періоду, від 1956 року, писанкарська традиція поволі почала відновлюватися. Першими, хто знову почав цим займатися, були лемки і бойки – вони показали українському суспільству, серед якого жили, як виглядали їхні великодні писанки. Це було сміливо: вони були переселенцями, мешкали у Миколаївській, Херсонській, Луганській, Донецькій, Одеській та Дніпропетровській областях, але дотримувалися своїх звичаїв і намагалися їх плекати. Так, збереглися спогади про те, що лемків та бойків у колгоспних середовищах висміювали за архаїчну мову і традиції.

Згодом писанкарство відновили переселенці з Надсяння, Холмщини та Південного Підляшшя. Вони опинилися у центральних та південних регіонах України, але незадовго після виселення намагалися перебратися до

▲ Писанкарка Ольга Назар-Ровецька

Волинської, Рівненської, Львівської та Тернопільської областей. Фактично найбільш свідомі виселенці виїжджали не до сіл, а до міст Західної України, де легше було влаштуватися на роботу. Усі переселенські товариства: «Холмщина», «Надсяння», «Лемківщина», «Любачівщина» – виникли вже після 1991 року, коли Україна стала незалежною, у Львові, Тернополі, Луцьку, Києві та Сокалі.

У межах акції «Вісла» 1947-го на західні землі Польщі вислали тих, кому вдалося уникнути переселень до України. Після політичної відлиги у РП 1956 року українці також зробили спробу відновити народну писанкарську традицію. У Ґожові відомий український лемківський діяч Михайло Ковальський організував конкурс писанок від Українського суспільно-культурного товариства; поновилася мистецька діяльність лемківських писанкарок з Команчі, Ганчової, Зиндранової, Білянки чи Лося. Ці майстрині, попри критику їхньої праці з боку нових сусідів, не полишали її. Урешті визнана у 1990-х роках творчість Марії Келечави з Вроцлава – це повернення традиції писанки в гуцульському стилі і лемківської техніки розпису голкою.

Діяльність Ольги Назар-Ровецької немовби єднає в собі ці дві гілки українського писанкарства. Це відповідь на ностальгію за рідними землями, з одного боку, українських переселенців з Лемківщини, Бойківщини, Надсяння, Холмщини та Південного Підляшшя в Україну, а з іншого – тих, хто лишився у Польщі і в національній українській меншині не забуває про своє коріння.

Ольга у своїй авторській творчості спирається на писанкарство народних мисткинь і майстер-класи, які проводить для дітей і молоді. Ця діяльність вписується в історію відтворення різноманітних архаїчних узорів з Лемківщини, Надсяння, Холмщини та Південного Підляшшя, себто тих етнічних земель, де українці розвивали ці традиції, вважаючи писанку оберегом, а не лишень символом Великодніх свят. Тому Ольга звернула увагу не тільки на холмську писанку, зафіксовану в архівному матеріалі Оскара Кольберга, але й на її різновид – крашанку. У книзі Кольберга вона має назву «бички». Це пофарбоване в один колір куряче яйце, «вкруту» зварене в лушпинні цибулі, призначене для святкового великоднього столу, «христосування», змагань у «вибитки» і дарунків. Писанкарка вважає, що саме сьогодні крашанка має виконувати в традиційній українській сільській культурі свою первісну функцію – відображати певну містичну сутність у великодній обрядовості людей. Адже фарбування в цибульнику – це одна з найдавніших форм декорування українських писанок та крашанок на Холмщині. Лише після цього люди бралися до червоного та зеленого кольорів. На думку майстрині, писанки та крашанки будуть присутні в український традиції доти, доки її плекатимуть нові покоління.

Що ж до міста – Ольга вважає, що ця традиція має бути присутня на музейних виставках, конкурсах, майстер-класах чи в діяльності митців. Адже сама вона, наприклад, не живе на Холмщині, але відтворює тамтешні розписи. А завдяки заняттям із дітьми зароджуються нові звичаї писанкарства.

Я мав нагоду поспілкуватися з майстринею через фейсбук. Ось що вона говорила про записи Оскара Кольберга: «Там є одні такі писанки – здається, з села Гусинного (надбужанська Грубешівщина). Дуже авторські, незвичайні. Мені уявилося, що їхня авторка була талановитою майстринею, видно, що вона дуже це любила. Але чи було у неї вдосталь часу і можливостей? Мала господарку, а ще як в невістках була, то й до писанкарства не було великої нагоди. (...) Я відчула сильний потяг до того, аби створювати писанки з узорами з Холмщини. Зразків зараз небагато. Найбільше – від Оскара Кольберга, і ще з таблиць Віри Манько».

А ось характеристика творчого феномену Ольги від Лесі Воронюк з 2019 року: «Вона створює найрізноманітніші писанки, шкрябанки, мальованки, галунки найвищої мистецької складності на перепелиних, курячих, гусячих, страусиних яйцях. Писанкарка відтворює старовинні сюжети та пише авторські, в яких творчо переосмислені традиційні орнаменти. Писанкарство в родині пані Ольги – тривала родинна традиція, яка не переривалась навіть за часів СРСР. Сім'ї доводилося виготовляти писачки таємно з металевих наконечників шнурівок та олівців, ризикувати безпекою та добробутом, та все ж це не зупиняло їх, вони зберігали та передавали з покоління в покоління мистецтво розпису писанок. Ольга сама створює фарби з природних барвників – відварів трав, ягід, цибулиння. Вона веде гурток творчості в Сокалі та сподівається, що писанкарство відродиться в кожній українській родині».

Безумовним успіхом майстрині було те, що до Великодніх свят у 2020 році спільнота, що організовує Всесвітній день вишиванки, спільно з Народним музеєм України впорядкувала збірку листівок «Писанковий світ Ольги Ровецької». У ній розміщені зразки робіт мисткині, серед яких красуються надбужанські писанки з Холмщини. За підрахунками Ольги, вона намалювала вже понад тисячу писанок. Холмські узори в такому чарівному фонді виростають, як жива гілка, і нагадують про невмирущу традицію писанкарства на холмській княжій землі. ■

Тадей КАРАБОВИЧ

Фото надані автором статті

◄ ▼ Писанки з Грубешівщини

eprasa.pl e5767bec89

КУЛЬТУРА

Українці – герої кампанії фонду «Наш вибір» та фейсбуку

23 березня фонд «Наш вибір» у співпраці з фейсбуком розпочав соціальну кампанію в інтернеті, спрямовану на висвітлення внеску української спільноти в польську економіку, культуру та розвиток суспільства. Кампанія має на меті підтримку соціальних зв'язків між українцями і поляками та демонстрацію важливості взаєморозуміння та діалогу. В акції «Разом в мережі, разом у Польщі» взяли участь українські підприємці, митці та активісти, які проживають у Польщі.

Великі польські міста стали партнерами акції

Кампанія «Разом в мережі, разом у Польщі» на прикладі кількох реальних історій за допомогою анімацій демонструє, що між українцями і поляками більше того, що їх об'єднує, ніж ділить, та наскільки спільне співіснування сприяє економічному, соціальному та культурному розвитку Польщі.

До створення анімацій залучили українських митців: ілюстраторку Таню Якунову, композитора Максима Сікаленка та анімаційну команду – Тоні Пінкевича, Ніка Зайченка та Ксенію Яшину.

В кампанії наголошено на позитивному впливі українських мігрантів на соціально-економічне життя багатьох регіонів Польщі, саме тому до співпраці запросили мерів найбільших польських міст. Партнерами акції стали Ґданськ, Катовиці, Краків, Лодзь, Варшава та Вроцлав.

Українці об'єднують дві нації

До кампанії залучили українців, які своєю соціальною, мистецькою та бізнес-діяльністю намагаються об'єднати дві нації, сприяючи тим самим побудові відкритого та доброзичливого суспільства. В межах кампанії показали історії:

- Олега Ярового та Інни Ярової – сімейної пари, яка керує мережею популярних кав'ярень «Dobro&Dobro» у Польщі,
- підлітки-активістки Кіри Сухобойченко, яка у віці 10 років перемогла у конкурсі дитячого стартапу, а потім розпочала ініціативу, яка заохочує молодь сміливо ділитися своїми ідеями,
- Ольги Пасічник, видатної концертно-камерної співачки (сопрано) Польської королівської опери та Великого театру – Національної опери,
- Вадима Мельника, засновника компанії з робототехніки та безпілотників, який опинився у рейтингу «Forbes 25 до 25 років».

– Я хочу, щоб ми перестали дивитися на себе з точки зору упереджень і стереотипів, а почали бачити через призму таланту, працьовитості, порядності, доброти та людяності, що не залежить від національності, – пояснила Ольга Пасічник, чому вирішила взяти участь в кампанії.

Ольга Пасічник отримала музичну освіту в Україні (закінчила Рівненський педагогічний інститут та Консерваторію в Києві) і приїхала до Польщі для її удосконалення у Варшавській музичній академії ім. Фридерика Шопена. З того часу вона з'являється як на польській сцені, так і за кордоном. Ольга виступила у 40 операх, між іншим, у Театрі Єлисейських полів в Парижі, Королівському театрі Ла Монне/Де Мунт в Брюсселі, Баварській опері в Мюнхені.

Український дім у Варшаві – місце польсько-українського об'єднання

Фонд «Наш вибір» був заснований в 2009 році українцями та їхніми польськими друзями, щоб діяти на благо українських мігрантів у Польщі, допомагати їм інтегруватися у польське суспільство і польську культуру та знайомити поляків з українською культурою, зокрема через діяльність Українського дому у Варшаві, який також став героєм кампанії.

Ілюстрація з фейсбук-сторінки фонду «Наш вибір»

– За останні роки українці та українки стали важливою частиною громад багатьох польських міст та сіл. У кампанії «Разом у мережі, разом у Польщі» ми хочемо наголосити на їхньому внеску у багатогранний розвиток цих громад, а також протидіяти негативним стереотипам щодо українців у Польщі, – підкреслила Мирослава Керик, голова правління фонду «Наш вибір».

Різноманітність приносить свіжі ідеї та нову енергію

Організатори кампанії вірять, що ця унікальна ініціатива продемонструє, що навіть маленькі та прості дії мають велике значення для формування соціальних зв'язків, які в свою чергу сприяють побудові різноманітної та толерантної спільноти. Вони сподіваються, що історії героїв кампанії стануть надихаючими прикладами просоціальної участі та зміцнять стосунки між українцями та поляками.

– Ми хочемо, щоб наші платформи допомагали об'єднувати людей, руйнували стереотипи та протистояли упередженням. Різноманітність та відкритість глибоко закладені у культурі фейсбуку. Це природно – нашими послугами користуються понад 3,3 мільярди людей по всьому світу, і ми враховуємо потреби найрізноманітніших спільнот при створенні наших продуктів. Завдяки цьому, ми також усвідомлюємо переваги, які ця різноманітність приносить як окремим організаціям, так і всьому суспільству – вона приносить свіжі ідеї та нову енергію, а також збільшує інноваційність. Українська громада в Польщі є прекрасним прикладом цього, – прокоментував ініціа-тиву Якуб Туровський, керівник групи громадської політики фейсбуку у Польщі, країнах Балтики, Румунії та Болгарії.

Українці – найбільша група іноземців у Польщі

Українці сьогодні є найбільшою групою іноземців, які проживають у Польщі. Згідно із даними Головного статистичного управління Польщі на початку 2020 року в Польщі проживало 2 106 101 іноземців, у тому числі 1 351 418 українців.

За даними Управління соціального страхування Польщі, у 2020 році тут працювало понад 532,5 тисяч громадян України – це три чверті всіх іноземців, які працюють у РП. Кількість компаній, створених українцями, також динамічно зростає. Однак, внесок українців не обмежується лише економічним розвитком Польщі. Він також помітний, між іншим, в культурі та недержавному секторі. ■

Іванна КИЛЮШИК

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

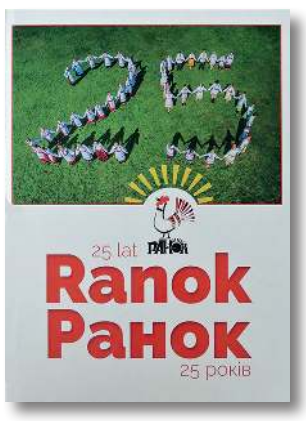

25 lat Ranok. Ранок 25 років, Союз українців Підляшшя 2020.

Чверть століття історії «Ранку» в альбомі

Минулого року ми – Союз українців Підляшшя – видали альбом «25 lat Ranok. Ранок 25 років». Це – ювілейна публікація, приурочена до 25-річчя українського ансамблю пісні і танцю «Ранок» з Більська-Підляського. Він є головним дитячо-молодіжним фольклорним колективом з українського середовища Підляшшя, уже чверть століття стає візитівкою на багатьох фестивалях у Польщі та за її межами. Свій ювілей гурт відзначав восени минулого року, проте з огляду на введені обмеження під час другої хвилі пандемії коронавірусу в останній момент було відкликано врочистий ювілейний концерт, під час якого мала відбутися також презентація альбому.

Це перша публікація, яку гурт видав упродовж своєї довгої історії. Вийшла вона двома мовами – польською і українською – та містить короткий вступ про ансамбль, фотографії з численних виступів колективу, його дискографію та перелік платівок з піснями у виконанні «Ранку».

Основна частина книжки – це понад 650 фотографій з архіву групи та приватних колекцій, які ілюструють історію ансамблю, починаючи від дебютного виступу на Фестивалі української культури на Підляшші «Підляська осінь» у 1995 році та закінчуючи участю в заході «На Івана, на Купала. Літні зустрічі з українським фольклором» у Загороді в Козликах над Нарвою в 2000 році. Загалом альбом презентує знімки з понад 300 виступів на фестивалях на Підляшші, в інших місцях у Польщі та закордоном – в Україні, Словаччині, Франції, Бельгії, Болгарії та Румунії.

З-посеред важливих подій у Польщі, на яких виступав гурт та фотографій з них, що знайдемо в альбомі, варто згадати про Фестиваль української культури в Сопоті, Фестиваль українських дитячих ансамблів у Кошаліні або Міжнародний фестиваль дитячих фольклорних ансамблів національних меншин у Венґожеві. Без перебільшення можна сказати, що ансамбль дуже добре відомий не лише у своєму регіоні, але й ширше – в українському середовищі в Польщі як один із найкращих фольклорних гуртів.

«Ранок» неодноразово виступав також в Україні, поширюючи знання про підляську народну традицію як частину загальноукраїнської спадщини. Брав участь, серед інших, у Всеукраїнському конкурсі народної творчості в Києві, Міжнародному фестивалі українського фольклору «Берегиня» в Луцьку, Конкурсі молодих виконавців української народної музики «З народного джерела» в Рівному, виступав на концерті з нагоди Дня незалежності в Києві в 2009 році.

Альбом – це розміщена на 160 сторінках історія одного з найважливіших українських дитячо-молодіжних ансамблів у Польщі. На перших чорно-білих фотографіях бачимо дівчат у скромних сарафанчиках, які виконують українські пісні під акомпанемент гітари. Це ще не той ансамбль, який стане одним із найвідоміших популяризаторів підляської народної автентики. На наступних знімках видно, що в гурті потрохи прибуває учасників, з'являються перші українські народні костюми, акордеон. Дивлячись на фотографії з 1996 року, бачимо вже «Ранок», який виконує реконструкції підляських народних обрядів. З 2001 року поволі з'являються фотографії танцювальної групи (виникла вона роком раніше). Останні знімки показують уже величезний гурт, в склад якого входять дві вокальні та п'ять танцювальних груп.

Для людей, що активно включалися в розвиток «Ранку», а також для його учасників – колишніх і теперішніх – альбом є свого роду сентиментальною подорожжю крізь історію гурту. З «Ранком» дозрівало перше покоління дітей, яке вчилося української мови як рідної в Початковій школі № 4 у Більську-Підляському. Слід пам'ятати, що ансамбль виник лише рік після відкриття першого пункту навчання української мови в новітній історії на Підляшші, саме з дітей, які почали вчитися у школі своєї рідної мови. Тому й історія «Ранку» тісно пов'язана з історією навчання української мови. Зараз закінчують виступати в гурті діти перших учнів більської «четвірки», весь час приходять нові – майже всі вони потрапляють до «Ранку» безпосередньо з уроків української мови.

Альбом вдалося видати завдяки дотації міністра внутрішніх справ і адміністрації, за кошти бюджету Підляського воєводства та за підтримки бургомістра міста Більськ-Підляський і ґміни Більськ-Підляський, а також спонсорів. ■

Людмила ЛАБОВИЧ

eprasa.pl e5767bec89

це Наше!

Ми потрібні вам, а ви потрібні нам!

Дорогі читачі газети! У зв'язку зі зменшенням дотації від уряду в нас непростий час, тому звертаємось до вас. Потребуємо вашої підтримки.

Як допомогти «Нашому слову»:

Зробити передплату нашої газети собі (якщо ви цього ще не зробили), друзям, знайомим.

В питаннях передплати звертайтеся на мейл biuro@nasze-slowo.pl та за телефоном: (22) 677-88-10

Дати рекламу в «Наше слово», замовити рекламну статтю про вас чи ваш бізнес, дати оголошення – привітати рідних і близьких. Про розцінки можете дізнатися на нашому сайті або за вказаним вище телефоном чи мейлом

Підтримати нас, перерахувавши кошти на пресфонд видання: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 (в заголовку переказу впишіть: на пресфонд НС)

Читати нас на www.nasze-slowo.pl та вподобати нашу сторінку в фейсбуці: fb.com/nasze.slowo.

Редакція «Нашого слова»

З нагоди Воскресіння Христового
бажаю
дирекції, вчителям, учням, працівникам
Комплексу шкіл з українською мовою навчання
в Ґурові-Ілавецькому
спокійних, здорових і радісних свят,
домашнього затишку,
закінчення пандемічного горя.

Колишня довголітня вчителька української мови
ліцею в Ґурові-Ілавецькому
Ольга Щерба

Музей писанки в Коломиї

Фото з Вікіпедії

Перепис населення – це важливо! Допоможіть своїм рідним

Не всі можуть взяти участь у переписі населення через інтернет або вміють це зробити. Тому звертаємось до молодшого покоління: допоможіть заповнити бланк, наприклад, своїй бабусі, дідусеві, батькам. Можна зробити це під час Великодніх свят, коли зустрічається вся родина. Також закликаємо старше покоління наших читачів, яке не має змоги скористатися комп'ютером, попросити своїх онуків допомогти їм «переписатися» на сайті spis.gov.pl.

Редакція газети «Наше слово»

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46,
redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.
Zespół redakcyjny: redaktor naczelny – Khrystyna Zanyk, **zastępca redaktora naczelnego –** Paweł Łoza, **sekretarz –** Tetiana Daniuchenko, **redaktorzy –** Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), **redaktor stylistyczny –** Olga Rusina, **redaktor techniczny –** Olga Michaluk, **prenumerata, reklama –** Łesia Korostatewycz.
Współpracownicy: Anastazja Krawczuk (Warszawa), Igor Isajew (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa), Zhanna Kuznietsova (Kijów), Ivanna Kyliushyk (Warszawa), Svitlana Melnyk (Kraków), Ivan Kysloshchuk (Lublin), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat),
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego),
E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,

Internet: http://ukraincy.org.pl, http://www.oup.ukraina.com.pl

Fotoskład: Redakcja „Nasze Słowo"
Druk: Drukarnia „Efekt". **Nakład** 2500 egz.
Pismo dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji
Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN:
47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD:
IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:
IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196
BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX
Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

ISSN 027-8254

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.
Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.
Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.
Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:
Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl
Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH" pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7^{00} – 17^{00}.

eprasa.pl e5767bec89